

педантичної акцентуації; сором'язливості; почуття провини та напруженості. Натомість «знижуються» показники: гіпертимного та дистимічного типів акцентуацій; естетичної вразливості. Це дає підстави вважати, що як низька так і висока навчальна успішність у хлопців – результат скоріше «відхилень» від поведінкової норми.

Як і у групах дівчат, була здійснена спроба побудови дискримінаційного рівняння, яке пояснює розподіл досліджуваних по групах за рівнем навчальної успішності на основі зазначених предикторів. Виявилось, що таких предикторів – три (екзальтована акцентуація, фактор С, фактор Q4), за їх участі рівняння описує лише 26,4 % дисперсії показників.

Враховуючи вище викладені міркування, зосередимось на пошуку причин достатньої навчальної успішності у хлопців-курсантів. В такому випадку рівняння включає сім предикторів, і виглядає наступним чином:

навчальна успішність (хлопці) = $54,85 + 1,09 \cdot \text{демонстративний} + 6,34 \cdot \text{екзальтований} + 2,07 \cdot \text{психотизм} + 3,31 \cdot \text{розгальмованість} + 2,04 \cdot \text{фактор С} + 2,48 \cdot \text{фактор Q3} - 4,79 \cdot \text{психічна невірноваженість}$

Таким чином, чинниками достатнього рівня навчальної успішності у групі хлопців є:

1. Готовність і вміння позиціонувати себе як особистість, підкреслювати власну індивідуальність у поведінці та поглядах, «не бути таким як усі».

2. «Зрілість поведінки», як і у групі дівчат. Сформований самоконтроль.

Отримано 06.03.2017

УДК 37.015.324.2

Ірина Сергіївна ЛОПАТИНСЬКА,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблемних питань правоохоронної діяльності

Донецького юридичного інституту МВС України (м. Кривий Ріг),

кандидат педагогічних наук

УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО НАВЧАННЯ У ВНЗ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Проаналізовано та визначено поняття соціально-психологічної адаптації, наголошено на необхідності створення соціально – психологічних умов та виокремлено їх, безпосередньо, для ефективного процесу адаптації

курсантів першого курсу до навчання у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами системи МВС України.

Процес адаптації індивіда до навколишнього середовища це пристосування до життя і діяльності, яке компенсує особистості недостатність стереотипів у нових умовах. Під час адаптації відбувається прискорення ефективного функціонування особистості у нових незвичних для неї обставинах. Соціально-психологічна адаптація є певною послідовністю психологічних реакцій на об'єктивну ситуацію, які виявляються в поведінці, спрямованій на розв'язання специфічного завдання [3]. Надзвичайно складним завданням є визначення умов успішності соціальної адаптації, оскільки адаптованість виявляється не лише в об'єктивно діагностованій ситуації рівноваги, суб'єктивному відчутті задоволеності соціальною ситуацією, а й передбачає відсутність негативних емоційно-поведінкових та особистісних наслідків у майбутньому та особистісний розвиток.

Вивчаючи дослідження (Ж. Піаже, Е. Аронсона, К. Левіна, Л. Росса, Р. Нібетта, Р. Лазаруса, С. Гобфолла), які ґрунтувалися на розумінні поведінки як функції особистості, на підставі аналізу індивідуальних особливостей стратегій адаптації до зміни ситуації, визнавали важливість соціального контексту як потужного стимулятора або засобу обмеження поведінки. Ми взяли за основу напрацювання вчених для виокремлення умови ефективності соціально- психологічної адаптації до курсантського життя та соціального самопочуття курсанта, ми впевнені, що чим важче і довше проходив процес адаптації, тим нижче соціальне самопочуття курсантів.

До першої групи умов ми віднесли умови, що відображають особливості організації соціальної взаємодії у навчально-виховному процесі ВНЗ зі специфічними умовами навчання. Соціально-психологічний аспект адаптації першокурсника забезпечує адекватну побудову мікросоціальної взаємодії, у тому числі, професійного досягнення соціально значущих цілей. Цей аспект є сполучною ланкою між адаптацією індивіда та здатністю виступати в якості регулювання рівня адаптаційної напруги. Соціально-психологічна адаптація розглядається як процес організації соціальної взаємодії, що сприяє найбільш повній реалізації особистісного потенціалу. Особистісний потенціал являє собою сукупність особистісного ресурсу і рівня розвитку самопізнання, що забезпечують процес саморегуляції та самореалізації у змінених умовах існування.

До другої групи умов віднесемо умови, що відбивають специфіку соціального контексту стратегії соціально-психологічної адаптації. Важливими чинниками цієї групи умов є інтелект (особливо соціальний), его-ідентичність, самоефективність, самоактуалізація та відчуття

когерентності. Ці індивідуально-психологічні властивості визначають потенційну адаптивність людини як здатність незалежно від об'єктивної складності ситуації та суб'єктивного оцінювання її значущості мобілізувати власні ресурси, адекватно моделювати оптимальні поведінкові стратегії і гнучко реагувати на можливі зміни ситуації.

До третьої групи умов, належать умови, що пов'язані з суб'єктивною інтерпретацією. Необхідно розглядати поведінку не крізь призму особистісних рис, а шляхом аналізу когнітивної компетентності, стратегій опрацювання інформації, цілей, суб'єктивних очікувань та поведінкових стратегій, сформованих у процесі набуття соціального досвіду. Принцип суб'єктивної інтерпретації стверджує важливість індивідуального досвіду, когнітивних стратегій для інтерпретації значущості ситуації та необхідних зусиль і способів адаптації.

Водночас, умови ефективності соціально-психологічної адаптації залежать від кількості можливих варіантів адаптивних стратегій, навичок їхнього застосування, креативності в процесі зіставлення доцільності тих чи інших поведінкових програм, гнучкості в разі потреби змін. Адаптивність як індивідуальна властивість і характеристика є тією буферною зоною, що сприятиме успішності соціальної адаптації, самореалізації та саморозвитку.

Отже, своєчасна оцінка цілого комплексу індивідуальних особливостей курсанта і видача відповідних рекомендацій відіграють важливу роль у системі освіти. Між особистісними особливостями і особливостями адаптації існує певний зв'язок. Певні аспекти цього зв'язку, а також зміни актуального психічного стану в процесі адаптації можуть оцінюватися за допомогою психодіагностичних методик: оцінки рівня тривожності, успішності в діяльності, нервово-емоційної напруженості та ін.

Вимоги до психічної адаптації можна поставити в залежність від тенденції до виникнення або посилення стресу в професійних ситуаціях. Чинниками цього можуть бути: недостатність інформації, необхідної для прийняття рішень, її суперечливість; кількісне чи якісне перевантаження, суперечливі чи невизначені вимоги, невідповідність діяльності, що виконується, рівню домагань; критичні обставини і ризик прийняття рішень.

Високі вимоги до адаптивних механізмів ведуть до порушення регуляторних функцій (при невідповідності вимог і можливостей, що зумовлює конфлікт, викликаний необхідністю вибору між двома адаптаційними стратегіями: збереження психічного і фізіологічного гомеостазу за рахунок відмови від досягнення значущих результатів або досягнення значущих результатів ціною наростання психічної напруженості і психофізіологічних зрушень). У разі такого конфлікту

порушується адекватність адаптаційного процесу і зростає виразність психічного стресу.

Список бібліографічних посилань

1. Буряк В. Умови та засоби самоосвіти студентів. *Вища освіта України*. 2002. № 6. С. 18–22.
2. Кокун О. М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. Київ: Міленіум, 2004. 265 с.
3. Розов В. И. Психологический анализ адаптивности в экстремальных условиях: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.01. Київ, 1993. 20 с.

Отримано 24.02.2017

УДК 159.92

Наталія Едуардівна МІЛОРАДОВА,

професор кафедри педагогіки та психології

факультету № 3 (підрозділів поліції превентивної діяльності)

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат психологічних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВУЗІВСЬКОГО ЕТАПУ ПРОФЕСІОГЕНЕЗУ ПРАВООХОРОНЦІВ

Проаналізовано змістовне наповнення діагностичного, профілактичного та корекційного напрямків психологічного супроводження вузівського етапу професійного становлення правоохоронців.

Одним із пріоритетних завдань сьогодення є формування висококваліфікованої особистості, професіонала-фахівця. Поняття професіогенез відображає історичну тенденцію переходу людства від хаотичних спроб та пошуків пізнання дійсності до стійкого і кваліфікованого розвитку, до нової цивілізації, заснованої на знаннях, пов'язаної з інтенсивною фаховою спрямованістю. Іншими словами, процес особистісного розвитку і становлення професіонала від початківця до фахівця є залежним від історичного розвитку системи професій як соціального інституту, від існуючих освітніх систем, від соціально-економічних умов здійснення професійної діяльності [2]

Під психологічним супроводженням багато науковців розуміють комплекс безперервних заходів, вид психологічної допомоги на якомусь окремому проміжку життя спрямований на підтримування або поліпшення психологічного розвитку особистості людини. Психологічний супровід – це галузь і спосіб діяльності, що сприяють людині та суспільству у вирішенні широкого кола проблем, породжених життям людини у соціумі [1].